

بررسی وضعیت آموزش و سواد در شهر اصفهان

بین سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۰

حمیدرضا وارثی*

مقدمه

با کشورهای توسعه یافته در طرح جهانی پیشرفت مادی است و خلاصه آنکه فرهنگ هر ملتی قدرت و نیروی آن ملت را تشکیل می‌دهد و جوامع پیشرفته فرهنگی مترقی‌ترین آموزش و پرورش را دارا می‌باشند.

بدون شک علاوه بر امور اقتصادی، تأثیر فرهنگ در بهداشت و وضع اجتماعی ملل نیز فوق‌العاده چشمگیر است.

اما در مورد وضعیت آموزش و پرورش در شهر اصفهان باید اذعان نمود که این شهر یکی از بزرگترین شهرهای ایران است و مطالعه تاریخ فرهنگ آن نشان‌دهنده ریشه‌های عمیق و کهن فرهنگی می‌باشد.

البته در این بحث منظور تشریح و توضیح فرهنگ بسیار قدیم این شهر نیست، بلکه چگونگی مراکز آموزشی نوینی است که به تازگی در این شهر دایر گردیده است و بیشتر مبتنی بر نتایج سرشماری سالهای، ۳۵، ۴۵، ۵۵، ۶۵ و ۷۰ می‌باشد.

در ایران قدیم برای تحصیلات ابتدائی دو کانون مهم وجود داشته است. یکی مکتبهای سرگذر و دیگری مدارس ابتدائی به سبک جدید.

در اصفهان نیز از قدیم‌الایام مکاتب بی‌شماری دایر بوده است. در سال ۱۳۱۲ تعداد دانش‌آموزان این شهر را ۴۱۳۴ پسر

در هر نظام اجتماعی، آموزش و پرورش یکی از ارکان اصلی پیشرفت جامعه است؛ به همین دلیل توسعه و گسترش هر تمدنی وابستگی کامل به روش آموزش و پرورش در آن تمدن دارد. در اکثر جوامع، آموزش رسمی، نهاد مهمی برای انتقال دانش و فرهنگ از نسلی به نسل دیگر و پرورش آن دسته از خصایص آدمی است که به بازده اقتصادی، ثبات اجتماعی و ایجاد دانشهای جدید کمک می‌کند. بخشی از این دانش همان نظری است که جامعه نسبت به خود نظام مدرسه پیدا می‌کند. برای آنکه یک نهاد نقش مهمی در جامعه ایفا کند لازم است که در خدمت منافع و نیازهای مردم باشد.

در سطح ملی اثرات مدرسه بر کل جامعه تعمیم داده می‌شود، چون مدرسه بعنوان جزء مهمی از آموزش مادام‌العمر فرد تسلی می‌شود، لذا بسیاری بی‌درنگ به این نتیجه می‌رسند که هر قدر افراد ملتی کمتر مدرسه دیده باشند، نادان‌تر و بی‌تمدن‌ترند.

امروزه ملتها دیگر به این باور رسیده‌اند که برای متمدن شناخته شدن باید باسواد شوند و برای باسواد شدن باید به مدرسه بروند. نتیجه فرعی این قضیه آن است که مدرسه فی‌نفسه نیروی آزادیبخش (متمدن‌ساز) بوده و شرط قبلی لازم برای مشارکت ملل

در این سال از ۵۸۵۰۰ نفر که قادر به خواندن و نوشتن بوده‌اند، ۴۴۹۶۶ نفر تحصیلات رسمی داشته‌اند که ۷۶/۸۶ درصد جمعیت باسواد را تشکیل می‌دادند و همچنین تعداد ۱۳۵۳۴ نفر نیز تحصیلات غیر رسمی داشته‌اند که ۲۳/۱۴ درصد را شامل می‌شوند.

در سال ۱۳۳۵ در شهر اصفهان از کل جمعیت ۵۷۷۳ نفر فقط می‌توانستند بخوانند که ۳/۲ درصد کل افراد باسواد شهر را در بر می‌گرفت.

در همان سال رقم افراد بی‌سواد شهر اصفهان ۱۱۴۳۶۰ نفر گزارش شده است که ۶۳/۶ درصد افراد شهر را در بر می‌گرفته است. همچنین ۹۵۳ نفر یعنی ۵۳٪ در صد از وضع سوادشان چیزی اظهار نکرده‌اند.

در سال ۱۳۳۵ از کل جمعیت بیش از ده سال، تعداد ۳۰۱۷۲ نفر دارای مدرک ابتدائی بوده‌اند که از این تعداد ۲۰۴۰۵ نفر یعنی ۶۸ درصد آنها را مردان، و تعداد ۹۶۶۷ نفر یعنی ۲۳ درصد جمعیت را زنان تشکیل می‌داده‌اند.

و ۲۴۸ دختر گزارش نموده‌اند که در آخرین سالهای عمر این نوع مراکز آموزشی (۴۰-۱۳۳۹) تعداد نوآموزان این مراکز به ۱۷۵ نفر رسیده بوده است. اما در مورد مدارس ابتدائی به سبک جدید باید گفت که حدود ۸۴ سال قبل در سال ۱۲۸۶ «مدرسه معرفت» و در سال ۱۲۹۰ «مدرسه دیانت» و پس از آنها مدارس باقریه، اسلامیة، تجار، قدسیه، گلپهار، کاوه، تطایبی، فردوس، عصمتیه، امامیه، فانوس، پهلوی، کاتولیک، رودابه، صارمیه و چند مدرسه دیگر یکی پس از دیگری در شهر اصفهان افتتاح شده و شروع به کار کرده‌اند.

۱- وضعیت آموزش و سواد، سال ۱۳۳۵، شهر اصفهان:

در سرشماری سال ۱۳۳۵ رقم کل جمعیت افراد بیش از ده سال در شهر اصفهان، بالغ بر ۱۷۹۵۸۶ نفر بوده است که ۵۸۵۰۰ نفر از آنها قادر به خواندن و نوشتن بوده‌اند. پس در نتیجه می‌توان گفت که ۳۲/۶ درصد کل این جمعیت باسواد بوده‌اند.

(جدول شماره ۱) وضعیت آموزش ابتدائی در سال ۱۳۳۵ در شهر اصفهان

سالهای ابتدائی	مرد و زن	مرد	در صد	زن	در صد
سال ۱ ابتدائی	۵۰۸	۴۰۶	۸۰	۱۰۲	۳۰
سال ۲ ابتدائی	۱۲۹۳	۱۵۷۲	۷۲	۶۲۱	۲۸
سال ۳ ابتدائی	۴۱۱۸	۲۶۵۸	۶۴	۱۴۶۰	۳۶
سال ۴ ابتدائی	۵۹۸۱	۳۹۷۵	۶۶	۲۰۰۶	۳۴
سال ۵ ابتدائی	۵۲۴۸	۳۴۳۰	۵۶	۱۸۱۸	۳۵
سال ۶ ابتدائی	۱۲۱۲۴	۸۳۶۴	۶۸	۲۷۶۰	۳۲

مأخذ: سرشماری سال ۱۳۳۵

پرورش به روش جدید و فراگیر شدن آموزشهای رسمی باشد. در سال ۱۳۳۵ در شهر اصفهان مجموعاً ۱۱۵۶۲ نفر دارای مدرک متوسطه بوده‌اند که مردان تعداد ۹۰۴۹ نفر یعنی ۷۷ درصد و زنان ۲۵۱۳ نفر یعنی ۲۳ درصد را شامل می‌شده‌اند.

آنچه از جدول فوق بر می‌آید این است که تناسب خاصی بین در صد باسوادان مرد و زن وجود ندارد. در حالی که درصد مردان باسواد در سالهای اول و دوم ابتدائی رقم بالاتری را از سالهای ۵ و ۶ ابتدائی نشان داده و در مورد زنان باسواد برعکس می‌باشد، این می‌تواند ناشی از نوسانات سالهای آغاز آموزش و

(جدول شماره ۲) وضعیت آموزش متوسطه در سال ۱۳۳۵ در شهر اصفهان

سالهای دوره متوسطه	مرد و زن	مرد	درصد	زن	درصد
سال ۱ متوسطه	۱۶۹۷	۱۲۱۳	۷۵	۴۸۴	۲۹
سال ۲ متوسطه	۱۶۲۵	۱۲۴۳	۷۶	۲۸۲	۲۶
سال ۳ متوسطه	۳۱۷۷	۲۴۷۰	۷۸	۷۰۷	۲۲
سال ۴ متوسطه	۱۰۲۴	۸۲۵	۸۰	۱۹۹	۲۰
سال ۵ متوسطه	۲۴۳۴	۱۹۰۲	۷۸	۵۳۲	۲۲
سال ۶ متوسطه	۱۶۰۵	۱۳۹۶	۸۷	۲۰۹	۱۳

مأخذ: وزارت کشور، گزارش مشروح حوزه سرشماری اصفهان، مهرماه ۱۳۳۷

نهاده شد که ابتدا بصورت آموزشگاه عالی بهداری بود و پس از چهار سال دانشکده پزشکی پایه‌گذاری شد که در سال ۳۵-۱۳۳۴ دانشکده داروسازی هم تشکیل و به دانشکده پزشکی ملحق گشت.

در سال ۱۳۳۵ در مجموع سالهای مختلف دانشگاه در مجموع ۷۳۹ نفر در سطوح عالی مشغول تحصیل بوده‌اند که ۶۷۸ نفر یعنی ۹۳ درصد آنها مرد و فقط ۴۲ نفر آنها یعنی ۷ درصد زن بوده‌اند.

آنچه که از بررسی وضعیت آموزش متوسطه در شهر اصفهان در سال ۱۳۳۵ بر می‌آید نشان دهنده تفاوت زیاد در سطح سواد بین مردان و زنان در دوره متوسطه می‌باشد، ولی نسبت درصد زن و مرد در سالهای اولیه متوسطه، به سالهای آخر دوره رو به کاهش بوده است و این می‌تواند ناشی از گسترش مراکز متوسطه مخصوصاً در سالهای اولیه برای دختران بوده باشد و همچنین توجه و گرایش دختران را به تحصیل در دوره متوسطه نشان می‌دهد.

پایه نخستین آموزش عالی در شهر اصفهان به سال ۱۳۲۵

(جدول شماره ۳) وضعیت آموزش عالی در سال ۱۳۳۵

سالهای دانشکده	مرد و زن	مرد	درصد	زن	درصد
سال ۱ دانشکده	۳۶	۳۴	۹۴	۲	۶
سال ۲ دانشکده	۷۷	۷۳	۹۵	۴	۵
سال ۳ دانشکده	۵۲۲	۴۹۴	۹۵	۲۸	۵
سال ۴ دانشکده	۱۰۴	۹۶	۸۹	۸	۱۱

مأخذ: گزارش فعالیتهای دانشگاه اصفهان... گروه بررسیهای آماری دانشگاه اصفهان ۱۳۳۶

۲- وضعیت آموزش و سواد، سال ۱۳۴۵، شهر اصفهان: در سال ۱۳۴۵ کل جمعیت ۷ ساله و بیشتر شهر اصفهان بالغ بر ۳۲۸۳۲۹ نفر بوده که از این تعداد ۱۶۹۷۸۵ نفر مرد و ۱۵۸۵۴۴ نفر آنها زن بوده است و به عبارت دیگر ۵۱/۷ درصد مرد و ۴۸/۳ درصد زن بوده‌اند.

بررسی وضعیت آموزش عالی در شهر اصفهان در سرشماری ۱۳۳۵ بیانگر تفاوت آشکار بین زنان و مردان می‌باشد. در بین زنان از آموزش عالی استقبال چندانی نشده و بطور کلی می‌توان نتیجه گرفت که در سال ۱۳۳۵ هنوز آموزش عالی در ایران جای خود را باز نکرده بوده است.

اکثر موارد امکانات تحصیلی در سالهای بالای لیسانس برای خانواده‌ها فراهم نبوده است.

همچنین در سال ۱۳۴۵ حدود ۱۰۲۳ نفر یعنی ۰/۶۴ درصد از افرادی که تحصیلات عالی داشته‌اند در مورد مدارک خود هیچگونه اظهار نظری نکرده‌اند.

اما در مورد وضعیت مدارک تحصیلی زنان و مردان شهر اصفهان باید اذعان نمود که رقم دارندگان مدرک در سالهای ابتدائی در بین زنان بیشتر از مردان می‌باشد و این نشان‌دهنده این موضوع می‌باشد که در سال ۱۳۴۵ زنان بیشتر در سالهای ابتدائی به تحصیل می‌پرداختند و پس از آن در اثر عوامل مختلف از قبیل ازدواج و غیره تحصیل را ترک می‌گفته‌اند. همچنین قلت تعداد زنان در تحصیلات عالی بیانگر این موضوع است که آنها یا تمایلی به ادامه تحصیل عالی نداشته یا اینکه عوامل فرهنگی اجتماعی-اقتصادی مانع تحصیل آنها بوده است.

۳- وضعیت آموزش و سواد، سال ۱۳۵۵، شهر اصفهان:
در سال ۱۳۵۵ تعداد کل جمعیت ۶ ساله و بیشتر، در شهر اصفهان ۵۵۳۲۸۷ نفر بوده است که از این تعداد حدود ۳۷۶۰۴۸ نفر (۶۸ درصد) باسواد بوده‌اند.

* در اصفهان نیز از قدیم‌الایام مکاتب بی‌شماری دایر بوده است. در سال ۱۳۱۲ تعداد دانش‌آموزان این شهر را ۴۱۳۴ پسر و ۳۴۸ دختر گزارش نموده‌اند.

در این سال تعداد ۵۵۷۶ نفر یعنی حدود ۱ درصد فقط می‌توانستند بخوانند و در همین سال افراد بی‌سواد ۱۷۱۴۶۳ نفر بوده‌اند که به عبارت دیگر ۳۱ درصد جمعیت را شامل می‌شده‌اند. نسبت رشد سواد در سال ۱۳۵۵ نسبت به سالهای ۳۵ و ۱۳۴۵ بطور کلی بهتر بوده است. رقم باسوادی در سال ۳۵ در شهر اصفهان ۳۲/۶ درصد، در سال ۱۳۴۵ به ۵۱/۷ درصد و در سال ۵۵ به ۶۸ درصد افزایش پیدا نموده است.

در این سال حدود ۱۵۷۷۳۹ نفر یعنی ۴۸/۰۵ درصد کل جمعیت ۷ ساله و بیشتر می‌توانستند بخوانند و بنویسند و ۸۰۳۷ نفر یعنی ۲/۴ درصد فقط می‌توانستند بخوانند و ۱۵۹۷۴۳ نفر یعنی ۴۸/۶ درصد بی‌سواد و ۲۸۱۰ نفر اظهار نشده که ۰/۸۵ درصد را تشکیل می‌داده‌اند.

وضعیت مدارج و مدارک باسوادان در سال ۱۳۴۵

در سال ۱۳۴۵ رقم کل باسوادان شهر اعم از مرد و زن ۷ ساله و بیشتر حدود ۱۵۷۷۳۹ نفر بوده است.

(جدول شماره ۴) وضعیت مدارج و مدارک باسوادان بر حسب آخرین مدرک تحصیلی در سال ۱۳۴۵

مقاطع و سالها	تعداد	در صد
ابتدائی ۱-۳	۴۰۸۰۱	۲۵/۹
ابتدائی ۴-۵	۲۷۸۸۳	۱۷/۷
ابتدائی ۶	۳۲۶۵	۲۰/۷
متوسطه ۱-۳	۱۸۹۰۹	۱۱/۹
متوسطه ۴-۵	۵۸۱۵	۳/۷
متوسطه ۶	۷۹۳۹	۵

مأخذ: نتایج سرشماری ۱۳۴۵ مرکز آمار ایران

آنچه از جدول شماره ۴ بر می‌آید بیانگر رشد سوادآموزی در سالهای اولیه دوره تحصیلی است. در اینجا درصد کم افراد دارای مدارک در سالهای آخر متوسطه می‌تواند ناشی از رشد سوادآموزی در این سالها و یا ناشی از افت تحصیلی و ترک تحصیل دانش‌آموزان در طول تحصیل باشد.

(جدول شماره ۵) وضعیت تحصیلات عالی بر حسب آخرین مدرک تحصیلی

در سال ۱۳۴۵

سال اول و بیشتر دانشگاه	تعداد	در صد
لیسانس	۱۶۶۸	۱/۰۵
فوق لیسانس	۹۴	۰/۰۵
مهندسی	۱۶۹	۰/۱
دکترای	۴۷۳	۰/۲۹

در سال ۱۳۴۵ گرایش تحصیلات عالی در شهر اصفهان بیشتر به سمت تحصیلات تا مقطع لیسانس بوده است و در

(جدول شماره ۶) جمعیت محصل ۶ ساله و بیشتر بر حسب دوره و پایه تحصیلی

پایه	مرد و زن	مرد	زن
سال اول ابتدائی	۲۲۵۶۵	۱۱۶۰۴	۱۰۹۶۱
سال دوم ابتدائی	۲۲۳۶۵	۱۱۷۸۸	۱۰۵۷۷
سال سوم ابتدائی	۱۹۶۷۶	۱۰۷۶۲	۸۹۱۴
سال چهارم ابتدائی	۱۸۷۶۶	۹۹۷۱	۸۷۹۵
سال پنجم ابتدائی	۲۰۶۲۷	۱۱۷۹۴	۸۸۴۳
سال اول راهنمایی	۱۶۴۷۸	۹۴۰۴	۷۰۷۴
سال دوم راهنمایی	۱۴۶۵۳	۸۷۴۶	۵۹۰۷
سال سوم راهنمایی	۱۳۱۲۵	۷۸۷۱	۵۲۵۴

(جدول شماره ۶) جمعیت محصل ۶ ساله و بیشتر بر حسب دوره و پایه تحصیلی

پایه	مرد و زن	مرد	زن
سال چهارم نظام قدیم متوسطه	۹۳۲	۶۹۸	۱۳۴
سال پنجم نظام قدیم متوسطه	۳۶۸۶	۲۵۳۸	۱۱۴۸
سال ششم نظام قدیم متوسطه	۱۰۹۰۹	۷۰۳۳	۳۸۷۶
سال اول دوره متوسطه نظام جدید	۷۸۵۲	۴۲۴۳	۳۶۰۸
سال دوم دوره متوسطه نظام جدید	۶۵۰۱	۳۶۵۱	۲۸۵۰
سال سوم دوره متوسطه نظام جدید	۲۳۷۰	۱۲۳۹	۱۱۳۱
مدارس فنی و حرفه‌ای	۷۰۶۸	۵۵۴۷	۱۵۲۱
دوره‌های عالی	۷۸۳۷	۵۲۵۸	۲۵۷۹
پایه تحصیلی نامشخص و اظهار نشده	۲۸۵۴	۱۷۳۴	۱۱۲۰

ماخذ: نتایج سرشماری ۱۳۵۵

(جدول شماره ۷) جمعیت محصل در مؤسسات آموزش عالی ایران بر حسب جنس و رشته

رشته	مرد و زن	مرد	زن
پزشکی و علوم مشابه	۱۵۶۷	۷۹۴	۷۷۳
حقوق	۳۷	۳۰	۷
علوم اجتماعی	۱۱۳۴	۷۸۶	۳۴۸
علوم انسانی	۱۳۸۷	۷۱۵	۶۷۲

آنچه در مورد جدول شماره ۶ می‌توان گفت این است که مسائلی که قبلاً در مورد وضعیت سواد در سالهای ۳۵ و ۴۵ گفته شد به قوت خود باقی است و تنها می‌توان به رشد سوادآموزی در بین زنان اشاره کرد، البته این رشد همانند مردان نبوده و مانند سالهای قبل دختران از امکانات آموزشی کمتری برخوردار بوده‌اند.

توانند در رشته‌های دبیری به فعالیت بپردازند.

۴- وضعیت آموزش و سواد، سال ۱۳۶۵، شهر اصفهان:

در سرشماری مهرماه ۱۳۶۵، جمعیت شهر اصفهان ۹۸۳۸۶۳ نفر گزارش شده است که از این تعداد ۷۹۶۶۵۶ نفر را جمعیت ۶ ساله و بالاتر تشکیل می‌دهد و از این میان ۷۹/۷ در صد باسواد بوده‌اند. این نسبت در بین مردان ۸۵/۲ در صد و در بین زنان ۷۳/۸ در صد بوده است.

طبق برآورد سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۶۵ در شهر اصفهان ۱۳۰۴۳۲ نفر در پایه‌های مختلف دوره ابتدائی و سوادآموزی، ۶۱۲۴۹ نفر در دوره راهنمایی یا دوره‌های معادل آن و ۴۰۹۶۲ نفر در دوره‌های مختلف متوسطه و معادل آن مشغول تحصیل بوده‌اند.

(جدول شماره ۸) تعداد دانش‌آموزان مقاطع مختلف

مقطع	پسر	در صد	دختر	در صد
ابتدائی	۸۲۱۹۹	۵۵	۷۶۰۸۸	۴۵
راهنمایی	۳۵۷۶۰	۵۴	۳۰۲۰۰	۴۶
دبیرستان	۱۷۰۷۵	۴۹/۵	۱۷۴۷۴	۵۰/۵
هنرستان	۱۴۴۳۲	۸۶	۲۳۹۲	۱۴

مأخذ: منابع آمار آموزش و پرورش ۱۳۶۵

* در نتایج سرشماری سال ۱۳۵۵، رقم جمعیت به ۵۵۳۲۸۷ نفر و ۶۸ در صد باسواد می‌رسد که در سال ۱۳۶۵ این ارقام به ۷۹۶۶۵۶ نفر و ۷۹/۷ در صد باسواد فزونی نشان می‌دهد. و بالاخره در سال ۱۳۷۰، ۸۶/۵ در صد مردم اصفهان باسواد بوده‌اند.

آموزش عالی تعدادشان رو به کاهش می‌رود و در سالهای ۳۵-۴۵-۵۵ این امر مشهود بوده است.

۲- توجه کمتر دختران به آموزش فنی و حرفه‌ای در حالی که پسران در این مقطع بیشتر هستند و همانطور که در جدول آمده

علوم تربیتی	۳۴۲	۱۷۰	۱۷۲
علوم طبیعی و ریاضی	۱۵۰۵	۱۰۸۱	۴۲۴
کشاورزی	۱۰۷	۹۷	۱۰
مهندسی	۱۵۶۴	۱۴۴۰	۱۲۴
هنرهای زیبا	۶۵	۴۸	۱۷
دیگر رشته‌ها	۱۲۹	۹۷	۳۳
جمع	۷۸۳۷	۵۲۵۸	۲۵۷۹

از بررسی جدول مربوط به جمعیت محصل در مؤسسات عالی مشخص می‌گردد در میان گروه مردان گرایش به رشته‌های مهندسی، علوم طبیعی و ریاضی بیشتر بوده و در میان زنان گرایش به رشته‌های پزشکی و علوم انسانی از درصد بالاتری برخوردار بوده است. گرایش به رشته‌های علوم انسانی در میان زنان را می‌توان بخاطر آن دانست که در آینده

مطابق آنچه از جدول شماره ۸ بر می‌آید در سال ۱۳۶۵ تعداد دانش‌آموزان پسر دوره ابتدائی ۵۵ درصد و دختران ۴۵ درصد می‌باشد. این نسبت در دوره راهنمایی به ۵۴ درصد پسر و ۴۶ درصد دختر تغییر می‌یابد می‌باشد که نسبت به آموزش ابتدائی، تفاوت زیادی بین پسران و دختران وجود ندارد و در حدود ۱ در صد می‌باشد.

در دوره دبیرستان تعداد دانش‌آموزان پسر ۴۹/۵ درصد و دختران ۵۰/۵ درصد می‌باشد که درصد نسبتاً برابر دختران با پسران در این دوره می‌تواند مربوط به عوامل زیر باشد:

۱- گسترش آموزش متوسطه در بین دختران و توجه بیشتر آنها به امر تحصیل، در حالی که در مقطع بعدی یعنی

است ۸۶ در صد هنرآموزان پسر و فقط ۱۴ درصد دختر بوده‌اند که با توجه به نکات اشاره شده علت زیاد بودن دانش‌آموزان دختر در مقطع دبیرستان روشن می‌شود.

۵- وضعیت آموزش و سواد، سال ۱۳۷۰، شهر اصفهان:

بر اساس آمارهای منتشر شده در سال ۱۳۷۰، ۸۶/۵ درصد مردم اصفهان باسواد بوده‌اند که از این نظر در بین ۴۸۳ شهر کشور رتبه بیست و نهم را بدست آورده است. در این آمار آذربایجان شرقی با دارا بودن ۹۴/۳ درصد رتبه اول و قصر قند در سیستان و بلوچستان با ۳۹/۶ باسواد رتبه ۴۸۳ را دارا بوده است. میانگین باسوادی کشور در سال ۱۳۷۰، ۷۸/۱۱ درصد بوده است.

در بین شهرهای استان اصفهان، شهر اصفهان رتبه دوم را دارا بوده که بعد از شاهین شهر با شاخص ۹۳/۶ در صد باسواد و رتبه دوم در کشور قرار داشته است. قهدریجان با شاخص ۶۹/۲ در صد و رتبه ۴۴۰ در کشور در جایگاه آخر استان بوده است. میانگین باسوادی استان رقم ۷۹/۳۴ بوده است.

نتیجه:

نتیجه کلی که از پنج سرشماری در مورد وضعیت آموزش و سواد در شهر اصفهان بدست می‌آید نشان می‌دهد که:

در سال ۱۳۳۵ رقم کل جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شهر اصفهان بالغ بر ۱۷۹۵۸۶ نفر بوده که ۳۲/۶ درصد آنها باسواد بوده‌اند، این ارقام در سال ۱۳۴۵ به ۳۲۸۳۲۹ و ۴۶/۶ درصد رسیده است.

در نتایج سرشماری سال ۱۳۵۵، رقم جمعیت به ۱۳۶۵۵۳۲۸۷ نفر و ۶۸ درصد باسواد می‌رسد که در سال ۱۳۶۵ این ارقام به ۷۹۶۶۵۶ نفر و ۷۹/۷ درصد باسواد فزونی نشان می‌دهد. و بالاخره در سال ۱۳۷۰، ۸۶/۵ درصد مردم اصفهان باسواد بوده‌اند.

بنابر این مشاهده می‌گردد که روند سواد طی ۳۵ سال در شهر اصفهان سیر صعودی داشته است. همچنین سیر صعودی زنان باسواد از ۷/۶ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۷۳/۸ درصد در

سال ۱۳۶۵ رسیده است که کاملاً بیانگر اهمیتی است که زنان به آموزش و سوادآموزی داده‌اند. هر چند که هنوز با مردان فاصله‌ای زیاد دارند.

در مجموع وضعیت فعلی شهر اصفهان از نظر آموزشی به این صورت است که این شهر از نظر آموزشی به ۵ ناحیه تقسیم شده و هر ناحیه دارای یک اداره آموزش و پرورش است.

مقایسه تعداد واحدهای خدماتی آموزشی نشان می‌دهد که فعالیتهای مدارس حرفه‌ای و تخصصی در مقایسه با دبیرستانها در اقلیت قرار گرفته است.

در این زمینه بخصوص کمبود مراکز آموزش کشاورزی به وضوح به چشم می‌خورد. در سطح شهر اصفهان فقط یک مرکز آموزش کشاورزی وجود دارد، این در حالی است که در برنامه ۵ ساله اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی کشور اولویت به توسعه کشاورزی داده شده است. از طرف دیگر در صورتی که هدف تربیت افرادی نیمه متخصص در زمینه‌های فنی و تکنولوژی و استفاده از آنها در کارگاهها و کارخانه‌ها باشد، باید به توسعه و گسترش این گونه مدارس و انستیتوها توجه بیشتری شود.

در حال حاضر سه دانشگاه صنعتی- اصفهان و علوم پزشکی اصفهان، همچنین دانشکده پرديس در شهر اصفهان فعالیت دارند.

علاوه بر آن ۶ مرکز تربیت معلم نیز در شهر اصفهان مشغول تربیت نیروی انسانی متخصص می‌باشند.

* حمیدرضا وارثی: عضو میات علمی گروه جغرافی دانشگاه اصفهان

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- نتایج سرشماری سالهای ۱۳۳۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵.
- ۲- جغرافیای اصفهان، دکتر سیروس شفق، انتشارات دانشگاه اصفهان.
- ۳- گزارش فعالیتهای دانشگاه اصفهان، گروه بررسیهای آماری دانشگاه اصفهان، ۱۳۶۶.
- ۴- شاخصهای توسعه شهری (باسوادی) معاونت امور مسکن، وزارت مسکن و شهرسازی، ۱۳۷۱.